

Politicorvm Libri Decem

Contzen, Adam

Colonia, [1621]

Cap. XX. Concordia religionum Principi commendata.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95437](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95437)

quam experientia. Nam si doctrina illa non est contumeliosa in Cæsares Augustos, si non est seditiosa, & paci, atque concordiae inimicissima, age conuerso nomine de alijs Rebus publicis illa narret quispiam. Dicat Draconem seci demonem dedisse potestatem suam magnam Tigurinis, Bernatibus, Britanno, Bullionio, Batauis, ab illis necessario affligi Ecclesiam. In illis habitare plenitudinem diabolismi. Admirari bestiam esse successus, & felicitatem illorum admirari, hæc, atq; alia, Tiguri, Bernæ, Londini, Sedani, Hagæ Comitibus concionetur, atque typis euulget, nonne in illum toto mundo concita tormenta ruent? Nonne in illum hominem velut pestiferam Reipubl. faciem Oceanum ipsum ruptis aggeribus effundere conarentur? Vix mihi securus videor, q. docendi causâ exemplis hisce vtor, quanquam quæ mea hic culpa est? Dicunt hæc contra Imperium Calvinistæ, ajo seditiosa esse dicta, quia si in Heluetios, Batauos, Britannos dicerentur, seditiosa esse conferrentur: ergo sunt etiam seditiosa, cum dicuntur contra Imperatores, Electores, Principesq; Imperij, Tollenda igitur illa doctrina, si pax queritur ciuilibus, & Ecclesiastica. Non tolerandi illi, qui his dictis ostendunt, res suas nisi ruinâ imperij saluas esse non posse.

§.9. Ratio octaua. Quem tandem Imperatorem, aut quem omnino Principem ferre possit, huiusmodi beluæ? Cuius ille professionis, aut fidei esse poterit? Sed finio, & concludo. Pacem Reipub. Germanicæ, pacem nationis imperantis ciuilem non posse consistere nisi turbatoribus illis ministris frenum injiciatur, aut si quæ constituantur, eam fore breuem, intutam, infidam, plenam suspicionibus, odijs, inimicitijs, quæq; à bello haud multum absit, cum sit perpetua quedam belli expectatio, atq; præparatio. Eâ solum causâ, quod Ministri Calviniani, non contenti præsentibus, nec legum, & juris communis patientes in omnem occasionem intenti, aduigilent, vt res suas augeant, Lutheranos circumueniant, Catholicos exurant, ac deuorent.

CAPVT XIX.

Experientia docet religionum dissidia pacem Reipublicæ turbare.

Aegyptii cur tot nouos Deos haberint?

Vide lib. 2.

§.11. **N**on prauo duntaxat, sed stulto etiam consilio, tristissimo euentu, Reges Aegyptiorum varia Deorum, & opinionum monstra induxerunt, vt perpetuò dissidio, & pugnis inter se dimicantes, conspirare nunq. possent. Diod. Sicul. l. 11. Prauum planè, & tyrannicum, subditorum sanguine, & quasi gladiatorijs spectaculis sceptrum stabilire velle, & Regiæ Majestatis causa, quæ salutis & incolumitati omnium instituta est, vitam populi salutemq; euerit. Verè erant illi *Ἀνυποβότοι βασιλεῖς*, Reges populi voratores, quorum diadema sine sanguine suorum stare non poterat. Imò & miseræ gentes, q. ne conspiraret, pugnare cogebantur. Tot cadauera raptabantur, ne fatalis fascia concideret. Stultum etiam fuisse consilium, & de vertiginoso Spiritu, quem Dominus miscuit Aegypto, cum ex natura rei constaret, tum euentu. Illi quidem vtrinq; factionem crudeli calliditate regibus obnoxiam reddere studebant, sed vtriusq; reges exosos fecerunt, & cum perpetuis inter se factionibus dissiderent, eo rudimento contra Reges inuisos conspirare didicerunt. Rex enim cum omnium voluntati obsequi non possit, necesse est, vt alteram partem offendant: quod si modo hanc, modo illam foueat, victricem deprimat, victam subleuet, vt semper, & vires, & animus pugnantibus suppetat, quis dubitare potest, quin vtraq; se læsam arbitretur, & regem non iustitia, sed libidine, subditorum fata librare judi-

Dissidia Aegyptus perit.

cent? Itaq; nullo in regno fuere frequentiores, & seditiores regum laniens, donec ipsa Aegyptus in duo regna aduersa est diuisa, & facillimo semper negotio subacta est, quamquam omnibus regnis naturalis loci, multitudine bellatorum, comituum abundantia præstaret. Plus vna Tyrus restitit, quam tota Aegyptus, nam Ezech. 29. 18. Aegyptus datur pro mercede exercitui Nabuchodonosoris, pro labore quem ad Tyrum exantlauit. Deinde facile à Persis, Græcis, Romanis subacti atq; exhausti sunt, nam Aegyptum intrasse, vicisse erat. Hic conatus est Stentor in hujus aui, semper aliquid moliri, semper alteri parti nocere.

§. 2. Multo sapientius in suo, quem ad boni Principis exemplum scripsit, Cyro, iudicauit Xenophon, l. 8. p. ad. *ἐλεγχέσθω αἱ ἐπὶ αὐτοῦ τοὶ νομῶνες* *ἑκ τῶν ἐν αὐτῷ, ὅτι οὐκ ἔστιν αὐτῷ πρὸς τὸν θεόν, ὅτι οὐκ ἔστιν αὐτῷ πρὸς τὸν θεόν, ὅτι οὐκ ἔστιν αὐτῷ πρὸς τὸν θεόν*. Existimabat Cyrus, si omnes familiares pii essent, minus eos aut inter se aliquid impium patruros, aut in ipsum. Sapienter profecto, & politicè, imò etiam sanctè, si de vero Deo loqui illi datum esset. Quid n. si Deum fandi atq; nefandi vindicem putet, ac metuat, non facile manus abstinerebit injuria? At quomodo ciuib. suis aut regib. parcent, si eos impios iudicent, & patronos impiorum, contra quos bella non iusta modo, & licita, sed iusta etiam & sancta arbitrantur? Religio mu-

§. 3. Et ne singula persequar, Orientem, & Occidentem primo religio, deinde orta ex disputationib. imperia bella separarunt, & quod in Germania imperium habebamus, de fidei prerogatiua, deficientib. Græcis, accepimus, à Caroli Magni tempore vix hæresis aliqua robustior fuit, quæ non bella excitaret. Quas clades dedit Henricorum temporibus hæresis Simoniana? deinde Albigenes, cæterique, & proauorum memoria Hussitæ? nonne magis etiam ecclesiâ afflixerunt? De nostris malis silere præstat, q. verbis renouare dolorem. Agrestium accensus furor, & suo sanguine extinctus. Principum in Cæsarem bellum, & pœna, ciuitatum liberarum, vt inquit Melancthon, à suis Principibus desertio & proditio. Brandeburgica vastitas, Bella Argentinensia, Colonienfia, Belgica, Francica, Hugonotica crudelitates, Anglicana laniens, & Scotica, Suecica rebellio. Transylvanica vastationes, Vngarica clades, & quas primo loco nominasse oportuit Zwinglianæ in Helueticis acies. Alia expectare non possumus, maxime cum Pareus in c. 13. Epist. ad Roman. & Braumbomus lib. 10. Florum Flaminiorum, neget cum Papa & Papistis esse posse sædus, bellum æternum à Deo iustum.

CAPVT XX.

Concordia religionum Principi commendata.

§.1. **E**A de re l. 2. partim egi, partim hic agendum. Aduersa tibi concordiam suam, hic de seditionibus ex discordia natis verè solideq; sedandis tracto, quæ etiam de pace Germaniæ suat. Caritati contrarium est odium, atq; auersio à proximo, ex quo alia pestes, & flagitia oriuntur, nempe discordia, contentio, bellum, rixa, seditio, schisma, quæ pacem omnino è medio tollunt, & cum urbem inuasert, malicia sua bonitatem pacis ostendunt. Quid in nostrâ doctrinâ præstantissimum est? Pax, addam etiam vtilissimum. Contra verò quid turpissimum, & perniciosissimum? voluntatum diuinctio. Gregor. Nazianzen. de moderatione in disputationibus habenda.

Sunt ex eodem fonte illa omnia, odio scilicet: discordia voluntatum, contentio verborum, cætera rerum pugna sunt.

§. 2. Discor-

Discordia
quid.

§. 2. Discordia graue omnino vitium est, ea enim dissensio est voluntatis à voluntate proximi circa bonum diuinum, vel proximi, quod velle & optare illi tenemur. Actus odij, & quidem primarius, cum quispiam id quod proximus optimam voluntate amplectitur, quodque ei velle, vel etiam tribuere & procurare teneatur, id malitiosè, quantum in se est, si opere non potest, voluntate oppugnat: Itaque Apostolus (Gal. 5. 20) dissensiones inter manifesta opera carnis, quæ regno cælorum excludunt, recenset. Quoniam qui in discordia fuerit inuentus, abdicatur à Patre, exheredatur à filio, nihilominus à sancto Spiritu alienus efficitur. Responsum enim munus oblatum, quod data legis contempserit bonum, nec poterit ad hereditatem Domini peruenire, qui testamentum noluerit obseruare nec potest concordiam habere cum Christo, qui discors voluerit esse cum Christiano. Contumacia enim crimen est, quod iubetur contemnere, quod precipitur nolle, quod imperatum est declinare. Quid tibi commune cum discordia Christiane? Quid similitudinem amas, quod auctori pacis placere non potuit? Quid exerceas inimicitias, quas euadere nec potuit ille, qui primus inuenit?

Pax natura-
lis.

§. 3. Verum concordiam maximè nobis commendat, & dissensiones arguit, si ratio taceat, ipsa natura. Nihil enim est quam hoc genus (humanum) tam discordiosum vitio, tam sociale naturæ. Neg. commodius contra vitium discordiæ, vel cauendum ne existeret, vel sanandum cum existisset, natura loqueretur humana: quam recordationem illius parentis, quem propterea Deus creare voluit vnum, de quo multitudo propagaretur, vt hac admonitione etiam in multis concors vnitas seruaretur.

Ex animo odij imbuto, atque æstuante ebullientis discordiæ spuma quædam, & pestifer halitus est contentio, cum is qui discors est ad oppugnandam veritatem cum proximo alteratur. Contra veritatem, inquam, nam quæ pro veritate suscipitur dimicatio, si modestè & instructi studio comitata sit, non modo laudabilis est, sed sæpenumero necessaria, vel ne iustitia opprimatur, vel ne religio in defensione deficiat. Nullum vitium hodie vulgari, nullum maiore in laude, & apud aduersarios nostros in precio. Quid n. innumeris libelli famosi? quid picture: quid alia, nisi de contentione & oppugnatione veritatis? Quid aliud agunt, quam vt de religione altercando, nomen etiam Christianitatis amittant? Quis enim ex illis est, qui loquatur cum diuinis Scripturis sine contentione pacatus, non inani ac puerili animositate studens alterum vincere: cuius in corde pax vincit? Sed de contentionibus hæreticorum satis dictum libro: De Vnione Evangelicorum, & altero, qui est, de Syncretismo.

Discordia, & contentio cum inualuerint, bellas, rixas, seditiones, schismata pariunt. Bella cum inter Principes & Respublicas pugna est, cum inter priuatos rixa, inter ciues seditio, in Ecclesia Schisma, quod ferè semper in hæresin definit. Quæ omnia vtiā explicanda sermone essent. Vtiā esset ea temporum nostrorum felicitas, vt è libris potius mala esse disceremus, quam facto ipso sentiremus.

Principis
circa Reli-
gionem of-
ficia.

§. 4. Principis vel prima cura est sacra tueri, religionem augere; non tamen vt sit controuersiarum iudex, sed agnita & probata veritatis patronus: nec enim in templo posse debet, quod in prætorio, nec fidei subditorum dominari, sed perfidiam persequi. Qui enim sic Principem suum formant, vt nec ipse religioni sit certæ deditus, nec aliorum curam suscipiat, Epicuræum, aut Diagoræum aliquem Reipublicæ imponunt, in quo primum nunquam id quod sibi proponunt, consequuntur, vt hominem Atheum vel amet, vel suspiciat populus. Deinde pacem, de qua agimus omnino perturbabit hæc, quam permittit Principis, licentia. Incerta enim omnia, sacras carimonias, & quicquid certissimum esse debebat, faciet

Principis Politicissimus. Equidem merito niser os iudicamus populos, quos intra vnus hominis ætatem, ter, quaterque, in varias sectas suorum dominorum imperia traxere. Dum Principis errores partim sponte, partim inductione, & minis vulgus amplectitur. Sunt n. illi necessario sine religione, quos sola Principum mouet auctoritas, vel impellit potentia. Multo tamen est deterior illorum conditio, quos Machiauellicis institutis premit contemptor diuini tyrannus. Princeps hæreticus ex errore suo diuexat subiectos, Machiauellicus ex rationibus lucris, vel dispendiis, hos auaritia, ambitio: illos superstitione gubernat, nemo suæ religionis securus esse potest, quæ ex tot casibus dependet, plus tamen est in Machiauellico Principi mutabilitatis. Superstitionis enim & hæreseos ferè tenaciores sunt, cum verò ad emolumenta sua & dignitatem, populi religionem sui referunt, necesse est, si status, aut ratio vtilitatis mutetur, Religionis etiam mutationem sequi. Si n. politicus imperet Lutheranæ plebi, & sit ipse non fide, sed commodi sui causâ subiectis concors, quia expediat Principem Lutheranorum, videri Lutheranum esse: nemo non intelligit mutata ratione vtilitatis, mutaturum non fidem, quam nullam habet, sed simulationem fidei, quæ sola vtilitate mouetur. Huic tali affer spem maioris dignitatis ac potentie, subito non Caluinista modo, & atheus, sed Turca etiam euadet. Non potest sub tali Principe esse pax vel Reipublica, vel Ecclesiæ, cui ad suam vtilitatem omnia referenti nemo fidem habere potest. Cui cū expediat, formas omnes religionum induet, imò in suæ etiam religionis consortes seuiet. Nec modo varietatis, & inconstantie periculo obnoxij sunt populi, cum vera vtilitas Principem aliò detorserit, sed etiam cum falsa ejus species oblata fuerit. Publico igitur pessimo semper Principes irreligiosi regnum tenuerunt, & seipsi, Deo stultam faciente sapientiam huius mundi, subuerterunt. Merito sanè: quibus quæstui sunt animæ suorum, quibus ludibrio est Deus. Perfido sunt, & nefarii tales, etiam in humanâ societate, nam ἀνύπερος γυναικῶν τῶν Ἰωθὴκῶν ἀνὴρ ἦν ὅς τις ἀλλήλους ἡγεῖα τῶν ἀνδρῶν. Irritus pactis tollitur inter homines mutus vsus. Arist. lib. 1. Rhet. c. 15. At illi hæc omnia tollunt, cum nomen esse negant, nempe

In Principe
atheo sim-
ma muta-
bilitas.

Οἱ γὰρ οὐκ ἔσονται πρὸς τὴν πίστιν, ἀλλ' ὅπως ὁ μὲν:

Quibus nec ara, nec fides, nec iusurandum firmum est.

Aristoph. in Acharn. Qui omnia recta, & honesta negligunt, dummodo potentiam consequantur. Nunquam illos causa deficiet, cur veterem simulationem abjurerent, nouam simularent, non erit difficile latebras perjurio querere, cum jam didicerint cupiditatibus suis, fraudibusque, iusti & honesti speciem imponere. Oportet igitur Principem religiosum esse, verum de Deo sensum tenere, verum Deo cultum exhibere, & gentem sibi commissam non armis modo tueri, iustitiâ componere, clementiâ fouere, sed religione etiam, quod summum est humani pectoris bonum, instruere ac confirmare.

Cum enim non colant Principes, quum norint regnum à Deo sibi datum? ab eodem cum voluerit, aut ferri posse? A Deo enim

Regna in
manu Dei.

Conditæ pergunt

Ordine quæq, suo, verumq, à Principe cursu

Fixa manent.

Idem est Deus magnorum imperiorum, & mapalium arbiter, tam facili nutu marmorea palatia, quam humiles casae euerit. Eodem à filo pendent fortia, & infirma, lapsura si manum remiserit is, qui montes ponderat in statera. Hinc inopinato plerumque, & improviso exitu regna concidunt, quia prouidentiam Numinis spernunt. Magnas res à minimis pendere voluit rerum creator, ne quispiam suâ magnitudine

L 11

elatus

Principis
politicus om-
nia in-
certa facit.

